

ПРОБЛЕМ СЕКСУАЛНЕ ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ – ТАМНА СТРАНА ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ

Сажетак: Многи људи сматрају да глобализација представља нека сложена економска питања која се одвијају и решавају далеко од њих а притом се тичу неког другог. Мало њих је свесно да глобализација има снажан утицај на сваког од нас и то у многим сегментима живота. Често се сматра да је она одговорна за стварање јаза између богатих и сиромашних при чему су створени услови да у одређеним државама, поједини делови сиромашне популације буду изложени ризику да постану жртве трговине људима. Сагледавањем глобализације и проблема „модерног ропства“ са поменутог аспекта, у овом раду указаћемо на актуелне статистичке податке на светском, европском и државном нивоу (пример Републике Србије), којима покушавамо да прикажемо степен опасности од сексуалне експлоатације као великог међународног проблема. Посебну пажњу у раду посветићемо односу сексуалне експлоатације и значајних културних и спортских дешавања као безбедносног изазова у смислу идентификације жртава трговине људима. Проблем сексуалне експлоатације представља изузетно сложено питање јер се најчешће овај вид трговине људима не дешава смо у границама једне државе, при чему се процењује да се сексуалном експлоатацијом, као једном од најпрофитабилнијих глобалних криминалних активности, годишње заради на жртвама око 99 милијарди долара.

Кључне речи: глобализација, трговина људима, сексуална експлоатација, проституција

Уводна разматрања

Утицај глобализације на модерне начине живота видљиви су свуда око нас почев од економске неједнакости држава у свету и неолибералне економије, док се са друге стране јављају идеје како да се створе услови за бржи привредни и економски развој. Утицаји глобалних идеја могу се видети у потребама за очувањем животне средине, у одрживом развоју, у успостављању свет-

* nbingulac@pravni-fakultet.info

ског мира, у смањењу разлике између богатих и сиромашних, у прокламовању људских права, у неговању и очувању културног и националног идентитета итд.

С обзиром да се под глобализацијом најчешће подразумева преношење националних и регионалних јединствености и карактеристика на глобални ниво са циљем стварања јединственог друштва, не смемо да занемаримо да се у овом процесу преношења економских, културолошких, политичких и социјалних питања преносе позитивне али и негативне особине.

Најчешће се глобализација сагледава са економских и привредних аспеката, при чему се акценат ставља на омогућавању локалним и националним економијама да се интегришу у међународну економију кроз улагање и слободно кретање страног капитала, путем инвестиција и технолошког развоја. Један од циљева глобализације представља и формирање знатно ширег и заједничког тржишта заснованог на слободној размени добара и капитала. Са стварањем јединственог финансијског тржишта остварио би се бољи приступ слободним финансијама што би био довољан подстицај за нова инвестициона улагања и развој нових технологија.

Због континуиране жеље да нам „буде боље“ и да се оствари неки вид благостања у економском смислу, у ери глобализације заборавили смо на оно због чега је све ово започето. Заборавили смо на човека.

Глобализацију, у одређеној мери, можемо да сагледамо и са становишта Аристотеловог поимања државе као основног циља за остварење безбедности и благостања грађана.¹ Њоме би се требало успоставити и одређене друштвене вредности, поред већ наведених циљева, јер се једино на тај начин може обезбедити да друштво може да функционише и опстане као целина. Подсећамо да систем вредности представља заједнички циљ припадника друштва, али у исто време и критеријуме и обрасце понашања у њему.² Друштвене вредности се кроз историју стално мењају, допуњују и надограђују у зависности од развијености друштва и генерацијских разлика. Најчешће се под друштвене вредности подразумева идеално својство извесних стандарда, норми, појава, стања и садржаја свести, односно друштвена вредност представља сваку ону вредност која за појединца, групу и државу има велики значај. Оне су објект друштвеног интереса а тиме и друштвене заштите.³ Безбедност као једна од друштвених вредности, није се мењала кроз векове а најчешће је схваћена као услов опстанка и развоја друштва.⁴

¹ Мирко Грчић, *Политичка географија*, Географски факултет, Београд, 2000, стр. 132.

² Мило Бошковић, *Криминологија са патологијом - Социјална патологија*, Правни факултет, Нови Сад, 2002, стр. 25.

³ Љубомир Стајић, *Основи система безбедности-са основама истраживања безбедносних појава*, Правни факултет, Нови Сад, 2008, стр.17.

⁴ В. Јоко Драгојловић и Ненад Бингулац, *Безбедност као атрибут и функција савременог полиса*, Култура полиса, Нови Сад, 24/2014, стр.131.

Глобализација и проблем „модерног ропства“

Не улазећи даље у разматрање да ли је глобализација историјски процес који је започет још у античка времена или је она можда пројекат економско јаким интересних група (или је сасвим нешто треће), неспорно је да су мишљења подељена и по питању њене одговорности за повећавање неједнакости између држава уместо да се постигне економско приближавање на међународном нивоу. Најчешће се неједнакост сагледава кроз јаз између богатих и сиромашних. У прилог овоме можемо да наведемо многобројне ставове, али ћемо указати на изнето мишљење Кофи Анана (Kofi Annan), некадашњег генералног секретара Уједињених нација, који је истакао да светска економија функционише као обрнути Робин Худ, односно да узима новац од сиромашних држава и даје га богатим државама.⁵

За многе грађане глобализација представља нека сложена економска питања која се одвијају и решавају далеко од њих а притом се тичу неког другог. Мало њих је свесно да глобализација има снажан утицај на сваког од нас и то у многим сегментима живота.

Комбинацијом глобализације (у смислу слободе кретања људи, услуга, капитала и робе) и сиромаштва створили су се услови да у одређеним државама поједини делови популације буду изложени ризику да постану жртве трговине људима. Када је реч о сексуалној експлоатацији најчешће су то пунолетне и малолетне девојке али и деца.

Трговина људима (модерно ропство) не представља само проблем и питање једне државе, оно је одавно један од главних проблема на међународном нивоу првенствено због своје специфичности да се може одвијати на више територија, при чему мислимо на територију земље порекла жртве, затим земље транзита и на крају земље крајњег одредишта. Овај облик организованог криминала најчешће одликује више фаза и то врбовање или продају, претњу или силу, обману или злоупотребу, транспорт и на крају експлоатацију жртве. Сложеност и комплексност овог проблема није само у проналажењу и примени ефикасних мера са циљем превенције и сузбијања трговине људима већ се огледа и у заштити жртве, а наравно и у адекватном кажњавању учинилаца. Трговина људима инкриминише се међународним правом (Протокол из Палерма, Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала, Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима, Протокол против кријумчарења миграната компном, морем и ваздухом...) стога постоји обавеза успостављања ефикасних мера са циљем спречавања трговине људима и заштите жртава.

По подацима Стејт департамента (Department of State) из годишњег извештаја о трговини људима за 2014. годину (табела број 1.), на глобалном нивоу процењује се да је у 2013. години било око 44.758 жртава трговине људима. У

⁵ Social Watch, *The Poor and the market: Social Watch report 2003.*, Montevideo, Uruguay, 2003., стр.9.

односу на 2012. годину, број жртава је за око 1.812 мањи али је у односу на 2011. годину већи за око 2.467 жртава.⁶

Година	Покренут поступак	Осуђена лица	Идентификоване жртве
2006	5,808	3,160	
2007	5,682	3,427	
2008	5,212	2,983	30,961
2009	5,606	4,166	49,105
2010	6,017	3,619	33,113
2011	7,909	3,969	42,291
2012	7,705	4,746	46,570
2013	9,460	5,776	44,758

Табела број 1.

Извор: *Department of State, Trafficking in persons report 2014.*

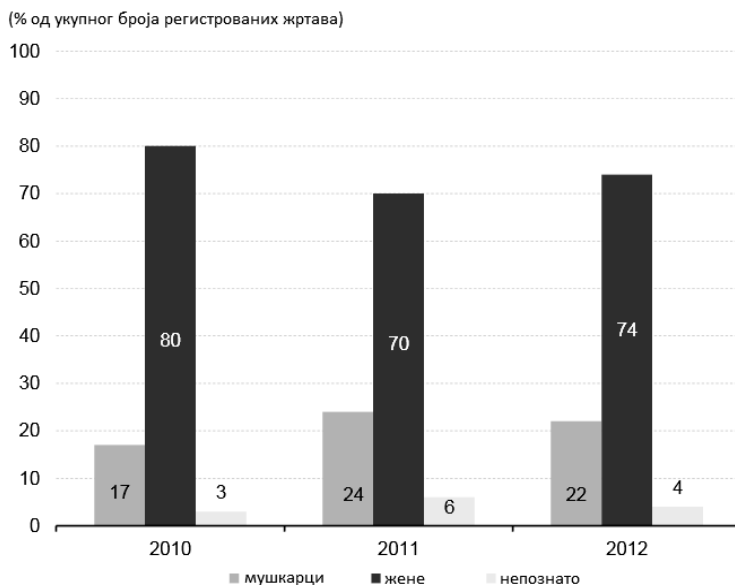
У приказаној табели, можемо још да видимо да је у 2013. години покренут поступак против 9.460 лица које се терете за неки од видова трговине људима. У односу на 2012. годину, број покренутих поступака је већи за 1.755 лица. Када је реч о осуђеним лицима, можемо да видимо да је у 2013. години осуђено 5.776 лица, док је у 2012. години осуђено 4.746. лица.

По подацима Еуростата (Eurostat) у свом извештају о трговини људима из 2014. године у којем су сумирани подаци за трогодишњи период (2010.-2012.г.) из свих 28 држава чланица Европске уније заједно са државама кандидатима и чланицама ЕФТА / ЕЕА, укупно је било 30.146 регистрованих жртава (по подацима из табеле 1. у истом периоду на глобалном нивоу било је 121.974 жртава трговине људима). Земље са највећим бројем регистрованих жртава су Румунија (6.101), Бугарска (3.043), Холандија (1.080), Мађарска (1.046) и Пољска (976).⁷

Од укупног броја жртава трговине људима у истом периоду 80% чине жене – и то 67% пунолетних и 13% малолетних, док 20% жртава чине мушкарци - и то 17% пунолетних и 3% малолетних (графикон број 1.).

⁶ Department of State, *Trafficking in persons report 2014.*, стр.45.

⁷ Eurostat, *Trafficking in human beings 2014.*,стр.10-11. и 35.

Графикон број 1.

Извор: Eurostat, *Trafficking in human beings 2014*.

Графикон број 2.

Извор: Eurostat, *Trafficking in human beings 2014*.

Када је реч о старосним категоријама регистрованих жртава за исти временски период подаци показују да је 45% жртава старости од 25 година па навише, 36% жртава су старости од 18 до 24 године, 17% жртава су старости од 12 до 17 година док је 2% жртава узраста од 0 до 11 година (графикон број 2.).

Проблем модерног ропства у Републици Србији, исто као и у свету, представља једно од важнијих свакодневних питања. Република Србија због својих географских предиспозиција али и због вишедеценијске економске кри-

зе представља и земљу порекла, транзитну земљу али и крајну дестинацију за жртве сексуалне и радне експлоатације.

Организоване криминалне групе из Републике Србије, као земље порекла жртава трговине људима, жене сексуално експлоатишу на северу Италије, у Немачкој, Црној Гори, Босни и Херцеговини, Аустрији и Шведској, док се мушкарци најчешће експлоатишу као радна снага у европским државама али и у Азербејџану, Русији и Уједињеним Арапским Емиратима. С обзиром да је Република Србија и земља крајне дестинације трговине људима, жртве најчешће долазе из суседних земаља као што је Црна Гора, Босна и Херцеговина, Бугарска, Румунија и Молдавија.⁸

Трговина људима се чланом 388. став 1. Кривичног законика Републике Србије, прописује као кривично дело за које је забрањена казна затвора од три до дванаест година.⁹ На основу доступних података у периоду од јануара до јуна 2014. године поднето је 11 кривичних пријава против 16 учинилаца и то: 4 кривичне пријаве због сексуалне експлоатације, против 8 лица; 2 кривичне пријаве због радне експлоатације, против 2 лица; 1 кривична пријава због експлоатације у циљу вршења кривичних дела, против 1 лица; 1 кривична пријава због експлоатације у циљу просјачења, против 2 лица и 3 кривичне пријаве због вишеструких експлоатација, против 3 лица.¹⁰ Укупан број регистрованих жртава је 45 и све су држављани Републике Србије (табела број 2.). Да би се поменута табела могла употпуности разумети, указујемо да је у кривичним пријавама било жртава трговине људима које су вишеструко експлоатисане, стога се укупан број врста експлоатација и укупан број жртава разликују (укупан број врста експлоатације је већи).

Врста експлоатације жртве	Старосна структура - по броју експлоатација					Укупно	
	мушки малолетни		мушки пунолетни	женски малолетни			женски пунолетни
	до 14г.	14-18г.		до 14г.	14-18г.		
сексуална					3	3	6
радна			36		1		37
ради вршења кривичних дела		2				1	3
ради просјачења			1	1	1		3
Укупно		2	37	1	5	4	49
		2		6			

Табела број 2.

Извор: Министарство унутрашњих послова Републике Србије

⁸ Амбасада Сједињених Америчких држава у Београду, *Извештај о трговини људима 2014.*, преузето са:

<http://serbian.serbia.usembassy.gov/izvestaji/izvetaj-o-trgovini-ljudima-2014.html>, (19.12.2014.)

⁹ Кривични законик, Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012 и 104/2013 121/2012 и 104/2013

¹⁰ Министарство унутрашњих послова Републике Србије, *Статистика за 2014. годину*, преузето са: <http://www.mup.gov.rs/cms/resursi.nsf/statistika-2014-01-06-lat.pdf>, (20.12.2014.)

Из приказане табеле можемо да видимо да је од укупног броја регистрованих жртава, 39 мушкараца и то 37 пунолетних и 2 малолетна, док 10 жртава чине жене и то 6 малолетних и 4 пунолетне. Када је реч о врсти експлоатација у овом периоду у великој мери доминира радна експлоатација са 37 жртава (36 мушких и 1 женска жртва), затим следи сексуална експлоатација са 6 жртви (све жртве су жене), експлоатација ради просјачења и експлоатација ради вршења кривичних дела са по 3 жртве. Сматрамо да је разлог за висок број жртава радне експлоатације у овом периоду, припрема за Олимпијске игре које су одржане у Сочију почетком 2014. године, о чему ће бити више речи у наставку овог истраживања.

Трговина људима и сексуална експлоатација

У значајној мери глобализација је утицала на проблем трговине људима и на сексуалну експлоатација (присилну проституцију) јер ова два комплексна феномена са својим специфичностима (о чему је већ било речи) су укоренењени у скоро све сфере живота и рада савременог човека. Директан утицај глобализације, сагледавањем кроз призму проституције (али и не само ње), може се видети кроз повећање потражње, с друге стране сиромашење једног дела света довело је до повећања „понуде“, док поремећај вредности, недостатак образовања, правилне едукације и безбедносне политике доводе до повећања трговине људима.¹¹

Посматрано са историјске тачке проституција као облик девијантног понашања, присутна је кроз све фазе развоја људског друштва. Опште је познато да се проституција сматра за „најстарији занат“, а разлог за улажење у овај „зачарани круг“ често се наводи да је то био једини избор и могућност за унапређење материјалног положаја и побољшања статуса.¹²

Присиљавањем (силом, претњом, принудом) или обманом (преваром) неке особе чиме се постиже (комерцијално) бављење проституцијом, представљају околности у којима је та особа жртва трговине људима. Присиљавање на проституцију може да се сагледава и као вид дужничког ропства како би се отплатио одређени реални или измишљени дуг, након чега ће жртва бити слободна. Настајање дуга се најчешће дешава код илегалних миграција, када жртва остаје дужна организованој криминалној групи одређена средства за услуге илегалног пребацивања у неку другу земљу а све са циљем да жртва пронађе посао и/или бољи живот.

По основу члана 2. Директиве 2011/36/ЕУ,¹³ експлоатација обухвата као минимум, експлоатацију проституције других лица или друге облике сексуал-

¹¹ Жељко Бјелајац и Мина Зиројевић, *Безбедносна култура у ери глобализације*, Култура полиса, год. XI (2014), бр. 23, стр. 88.

¹² *Ibid.*

¹³ Директива 2011/36/ЕУ Европског парламента и Већа од 5. априла 2011., о превенцији и борби против трговања људима и заштити жртава трговања људима (OJ L 101 of 15.4.2011)

не експлоатације, принудни рад или службу, ропство или однос сличан ропству, криминалне активности или уклањање органа. Као што можемо да видимо, у претходно наведеном члану, код експлоатације разликујемо две групе и то сексуалну и радну експлоатација. Сексуална експлоатација се може додатно категоризовати у више група и то: улична проституција, борделска проституција, стриптиз барови, порнографска индустрија, ескорт услуге, моделинг ангажмани, салони за масажу и др. Још једна од специфичности поменутих експлоатација је и у врстама жртви, па тако од укупног броја регистрованих жртава које су жене чак 85% од њих буде изложено сексуалној експлоатацији, док од укупног броја регистрованих жртава који су мушкарци, 64% буде изложено радној експлоатацији.¹⁴

По подацима Еуростата (Eurostat)¹⁵ у обрађиваном трогодишњем периоду, највећи број регистрованих жртава трговине људима су уствари жртве сексуалне експлоатације (69% од укупног броја) при чему као жртве предњаче жене са чак 95%, док је 4% мушких жртви (графикон број 3). Стога је донекле и очекивано што се у ширим круговима друштва трговина људима поистовећује са сексуалном експлоатацијом, односно присилном проституцијом.

Графикон број 3.

Извор: Eurostat, *Trafficking in human beings 2014*.

Анализирањем старосних категорија регистрованих жртава можемо да приметимо да је 45% жртава старости од 18 до 24 године, 41% жртава су старости од 25 година па навише, 13% жртава су старости од 12 до 17 година док је 1% жртава узраста од 0 до 11 година (графикон број 4).

¹⁴ Eurostat, *Trafficking in human beings 2014*, стр.11.

¹⁵ *Ibid.*

Графикон број 4.

Извор: Eurostat, *Trafficking in human beings 2014*.

Сексуална експлоатација често је саставни део великих и значајних културних и спортских дешавања стим да је она у њиховој сенци и није видљива преко малих екрана. Велики концерти или најважнији спортски догађаји, као што су Олимпијске игре (Светски куп и др.) представљају озбиљни изазов за идентификацију жртава трговине људима али представљају и тест спремности полиције и тужилаштва у борби против овог вида организованог криминала.

За позитиван пример поменутом можемо да наведемо припрему Олимпијских игара 2012. године, одржаних у Лондону, када је градско веће (Лондонски савет) у сарадњи са Владом Велике Британије, формирало извештај о потенцијалном утицају Олимпијских игара на трговину људима.¹⁶

Поменуто може да представи одличан модел и другим државама у којима ће се у будућности организовати велики спортски догађаји, јер на овај начин се анализирањем околности могу идентификовати потенцијални пропусти и празнине које могу да стимулишу трговину људима. Значај оваквих и сличних анализа и стратегија могу бити од великог значаја на будућим Олимпијадама 2016.г. у Бразилу, 2018.г. у Јужној Кореји и 2020. г. у Јапану и Светском купу 2018. г. у Русији и 2022. г. у Катару итд.

Током поменутих манифестација највише доминира сексуална експлоатација, али у нешто мањој мери је присутна и радна експлоатација јер овакви догађаји, посебно када је реч о припремама инфраструктуре и објеката за Олимпијаду, подразумевају и значајне финансијске пројекте чиме се ствара знатна потреба за економичном (јефтином) радном снагом. Пример радне експлоатације је био видљив почетком 2014.године током изградње олимпијских

¹⁶ London Councils, *The 2012 Games and human trafficking - Identifying possible risks and relevant good practice from other cities, 2011.*, преузето са: <http://www.londoncouncils.gov.uk/policylobbying/crime/publications/2012humantrafficking.htm>, (20.12.2014.)

објеката у Сочију када су присилном раду били изложени грађевински радници из Србије.¹⁷

На крају овог истраживања, указаћемо и на податак да сексуална експлоатација представља једну од највећих и најпрофитабилнијих глобалних криминалних активности јер се процењује да је годишња зарада на жртвама око 99 милијарди долара.¹⁸

Закључак

Глобализација са свим својим позитивним и негативним претпоставкама незаобилазан је елемент модерног начина живота. Уз идеолошку жељу да се створе услови за бржи привредни и економски развој при чему би се створио одређени вид јединственог друштва, преношењем националних и регионалних посебности на глобални ниво, занемарује се да се у овом процесу преносе, поред позитивних и негативне особине друштва.

У процесу да се економским и привредним мерама постигне одређени ниво благостања, често се заборавља на једно од најважнијих елемената друштва, тј. безбедност човека.

Често се глобализација сматра да је одговорна за стварање јаза између богатих и сиромашних при чему су се створили услови да у одређеним државама поједини делови сиромашне популације буду изложени ризику да постану жртве трговине људима.

С обзиром да трговина људима, односно модерно ропство, не представља само проблем и питање једне државе у нашем истраживању указивањем на број жртава на светском, европском и државном нивоу (пример Републике Србије), покушали смо да на још један начин скренемо пажњу на овај проблем који није периодичан већ траје свих 365 дана у години и исто тако захтева константну борбу свих тих дана.

Имајући у виду све податке на које смо указали, очекивано је што се у ширим круговима друштва трговина људима поистовећује са сексуалном експлоатацијом, односно присилном проституцијом.

Овим истраживањем нисмо само хтели да постигнемо приказивање актуелних статистичких података који се тичу сексуалне експлоатације, нити само сагледавање везе између глобализације и трговине људима као облика организованог криминала. Циљ нам је и да се придружимо одржавању константне актуелизације овог међународног проблема јер тиме подижемо свест код могућих жртава сексуалне експлоатације. Потребно је имати на уму да указани статистички бројеви, нису само обични бројеви већ су то патње, бол, туга и стах жртви – људи око нас.

¹⁷ Влада Републике Србије, Саопштења Владе министарства, преузето са: <http://www.srbija.gov.rs/vesti/vest.php?id=74886>, (07.03.2014.)

¹⁸ Department of State, *Trafficking in persons report 2014.*, стр.432.

Литература:

1. Ambasada Sjedinjenih Američkih država u Beogradu, *Izveštaj o trgovini ljudima 2014.*, preuzeto sa: <http://serbian.serbia.usembassy.gov/izvestaji/izvetaj-o-trgovini-ljudima-2014.html>, (19.12.2014.)
2. Bjelajac, Željko i Zirojević, Mina, *Bezbednosna kultura u eri globalizacije*, Kultura polisa, god. XI (2014), br. 23, str. 77-99.
3. Bošković, Milo, *Kriminologija sa patologijom - Socijalna patologija*, Pravni fakultet, Novi Sad, 2002.
4. Vlada Republike Srbije, Saopštenja Vlade ministarstava, preuzeto sa: <http://www.srbija.gov.rs/vesti/vest.php?id=74886>, (07.03.2014.)
5. Grčić, Mirko, *Politička geografija*, Geografski fakultet, Beograd, 2000.
6. Department of State, *Trafficking in persons report 2014*.
7. Direktiva 2011/36/EU Evropskog parlamenta i Veća od 5. aprila 2011., o prevenciji i borbi protiv trgovanja ljudima i zaštiti žrtava trgovanja ljudima (OJ L 101 of 15.4.2011)
8. Dragojlović, Joko i Bingulac, Nenad, *Bezbednost kao atribut i funkcija savremenog polisa*, Kultura polisa, Novi Sad, 24/2014, str.129-141.
9. Eurostat, *Trafficking in human beings 2014*.
10. Krivični zakonik, Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012 i 104/2013 121/2012 i 104/2013
11. London Councils, *The 2012 Games and human trafficking - Identifying possible risks and relevant good practice from other cities, 2011.*, preuzeto sa: <http://www.londoncouncils.gov.uk/policylobbying/crime/publications/2012humantrafficking.htm>, (20.12.2014.)
12. Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije, *Statistika za 2014. godinu*, preuzeto sa: <http://www.mup.gov.rs/cms/resursi.nsf/statistika-2014-01-06-lat.pdf>, (20.12.2014.)
13. Social Watch, *The Poor and the market: Social Watch report 2003.*, Montevideo, Uruguay, 2003.
14. Stajić, Ljubomir, *Osnovi sistema bezbednosti-sa osnovama istraživanja bezbednosnih pojava*, Pravni fakultet, Novi Sad, 2008.

THE PROBLEM OF SEXUAL EXPLOITATION - DARK SIDE OF GLOBALIZATION

Summary: Many people believe that globalization represents complex economic issues that occur far away from them and at the same time are affecting someone else. Some of the people are aware that globalization has a powerful influence on us in many aspects of our lives. Globalization is often considered to be responsible for creating a gap between the rich and the poor while there are prerequisites that, in some countries, certain parts of the poor population are at risk of becoming victims of trafficking. By viewing globalization and problems of „modern slavery” through the mentioned aspects, in this paper we point out the current statistics on the global, European and national level (e.g. of the Republic of Serbia), which attempts to show the level of risk of sexual exploitation as a major international problem. Special attention will be devoted to comparison of sexual exploitation and important cultural and sports events as well as the security challenges in terms of identifying victims of

human trafficking. The problem of sexual exploitation is an extremely complex issue because it is the most common form of human trafficking and it does not only happen within one country. It is estimated that around 99 billion dollars is earned from the victims of sexual exploitation, as one of the most profitable global crime activities.

Key words: globalization, human trafficking, sexual exploitation, forced prostitution